

BIZTONSÁGPOLITIKAI SZEMLE

2010 MÁRCIUS – ÁPRILIS

3. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

- 1 Az Obama-adminisztráció nyitása Irán felé: dilemmák és lehetőségek –
Avagy a kontinuitás kérdése az Egyesült Államok Irán-politikájában
Balogh István

- 15 Hogy kerül a magyar katona Afganisztánba? – Rövid jogi áttekintés
Rada Mátyás

- 22 Új eszközök az Európai Unió nemzetközi szervezett bűnözés elleni küzdelmében
Fábián Ádám

- 26 Miért nem lesz háború az Arktiszért?
Csányi Benedek

 CORVINUS
KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

CORVINUS KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

biztpol.corvinuembassy.com

ESSZÉ

AZ OBAMA-ADMINISZTRÁCIÓ NYTTÁSA IRÁN FELÉ: DILEMMÁK ÉS LEHETŐSÉGEK – AVAGY A KONTINUITÁS KÉRDÉSE AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK IRÁN-POLITIKÁJÁBAN

Balogh István

Az alábbi elemzés jelenleg megjelenés alatt áll a Károli Gáspár Református Egyetem Történettudományi Intézete és a Magyar Külügyi Intézet által közösen rendezett, 2009. november 20-21-én megtartott „Merre tart Irán?” című konferencián elhangzott előadások alapján készülő tanulmánykötet részeként. A szerző a konferenciát, illetve a tanulmánykötet megjelenését szervezőktől kapott engedély alapján tette elérhetővé tanulmányát a Biztonságpolitikai Szemlében.

BEVEZETÉS

Az Obama-adminisztráció első éve alatt igen sokat hallhattunk az új hangvételő washingtoni külpolitikáról és a Bush-éra során megszokott gyakorlattal való szakításról. Obama elnök számos új és ambiciózus külpolitikai kezdeményezéssel vágott neki hivatali idejének.

Meghirdette a nukleáris fegyverektől mentes világprogramját¹, a tervek szerint regnálása alatt az Egyesült Államok ki fog vonulni Irakból², és

¹ http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-By-President-Barack-Obama-In-Prague-As-Delivered/

² <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/31-december-2011-day-the-last-us-soldier-leaves-iraq-1038874.html>

inkább Afganisztánra összpontosít majd³, be akarta záratnia guantánamói fogolytábort⁴, és 2009 szeptemberében módosította a kelet-európai rakétavédelemre vonatkozó terveket is.⁵ (Az itt felsorolt kezdeményezéseken kívül nyilván még egy sor más kezdeményezést meg lehetne említeni – Oroszország, Kuba, Kína, stb. – itt csupán néhány lényegesebb példát emeltem ki. Részletesebb listáért lásd: Brzezinski, Zbigniew: *From Hope to Audacity*. Foreign Affairs. Vol. 89. No. 1. January/February 2010.) Természetesen igen nagy médiafigyelem kísérte Washington új Közel-Kelet-politikáját is, különösen, ami az adminisztráció Iránnal kapcsolatos új stratégiáját illeti. Sok mindent láthattunk az új amerikai elnöktől ezen a téren is: a Noruz-üzenetet a perzsa újév alkalmából⁶, a Teheránnal való közvetlen diplomáciai tárgyalások sürgetését (Lásd Obama kampányhónapjának vonatkozó szövegét)⁷, az iszlám világnak címzett kairói beszédet, amelyben Obama megfogalmazta az Izraellel és az arab világgal szembeni egyenlő mértékű elköteleződést⁸ a közel-keleti békefolyamat kapcsán. A Fehér Ház ezen kívül igyekezett igen óvatosan fogalmazni⁹ a nyáron megtartott iráni elnökválasztások kapcsán, erőfeszítéseket tett Izrael visszafogására¹⁰ annak érdekében, hogy Tel-Aviv nehogy légicsapást indítson az iráni nukleáris létesítmények ellen. A Bush-adminisztrációhoz képest egy megértőbbnek és empatikusabbnak mutató amerikai külpolitikát és Irán-politikát láthattunk. Mintha tényleg valamiféle változás következett volna be – retorikában legalábbis mindenképpen, és ez Irán kapcsán különösen érezhető volt. A következőkben azonban igyekszem felvázolni azt a jövőre vonatkozó forgatókönyvet, amely cáfolja, hogy valóban hosszú távú és gyökeres változás következett volna be Iránnal kapcsolatosan Washingtonban. E gondolatmenet hipotézise szerint a kontinuitás lehetősége ugyanúgy ott rejlik az Obama által támogatott nyitás politikájában is, sőt mostanára már igen egyértelmű jelei vannak a folyamatosságnak. A téma aktualitásából

³ <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-address-nation-way-forward-afghanistan-and-pakistan>

⁴ http://www.nytimes.com/2009/01/22/us/politics/22gitmo.html?_r=1

⁵ <http://www.guardian.co.uk/world/2009/sep/17/missile-defence-shield-barack-obama>

⁶ http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Videotaped-Remarks-by-The-President-in-Celebration-of-Nowruz/

⁷ http://www.barackobama.com/issues/foreign_policy/index_campaign.php

⁸ http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-by-the-President-at-Cairo-University-6-04-09/

⁹ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8102061.stm>

¹⁰ <http://www.haaretz.com/hasen/spages/1085466.html>

fakadóan csupán a relevánsabb nemzetközi sajtó híreire és cikkeire támaszkodhattam e munka megírása során.

Szükséges kiemelni, hogy ez egy lehetséges forgatókönyv, amelyet az egyik, a washingtoni Irán-politikában meghatározó szakember nézetei alapján kívánok modellezni. Érvelésem elsőre talán redukcionizmusnak tűnik – egyetlen ember nézetei alapján következtetni az amerikai Irán-politika jövőbeli minőségére talán módszertani szempontból is támadhatónak tűnik. Valójában azonban többről van itt szó, mint „egy döntéshozóról a sok közül” – a tanulmány során sokat emlegetett Dennis B. Ross tapasztalt diplomata, aki immáron a Fehér Házban dolgozik, és komoly befolyással lehet a politikai döntéshozatalra. Ez persze nem zárja ki azt, hogy a hagyományosan több súlyponttal rendelkező washingtoni külpolitikai döntéshozatalban (Fehér Ház, külügyminisztérium, Pentagon és sok egyéb szerv) az egyéb intézmények álláspontja ne csatornázódna be az Egyesült Államok Iránnal kapcsolatos döntéseibe – éppen ellenkezőleg. E dolgozat azonban egy ilyen döntéshozatali súlypontot emel ki, és ennek tükrében kíván következtetni a jövőbeli washingtoni stratégiára. Ezt pedig azt igazolhatja, hogy Dennis Ross Obama elnökhöz közeli pozíciójának súlya túlmutat a többi döntéshozatali centrum jelentőségén. Távol álljon e dolgozattól a spekulatív vagy az összeesküvés-elméletekre jellemző hatásvadász logika – a szerző kizárólag az általa hitelesnek (és a nemzetközileg is ismert és relevánsnak) tartott forrásokból dolgozott a munka elkészítése során, és az ezen forrásokban rögzített információk alapján kívánt következtetni a jövőre. A külpolitika-elemzés de facto a jelen információi alapján történő jövőre vonatkoztatott extrapolációt jelenti – vagyis a jövőre vonatkozó lehetséges forgatókönyvekben gondolkodik a jelenben rendelkezésre álló információk alapján. E dolgozat is e logikát követi.

A DIPLOMÁCIAI ERŐFESZÍTÉSEK A KONFRONTÁCIÓ IGAZOLÁSAKÉNT

Az Egyesült Államok elnöke által kezdeményezett nyitás eddig nem érte el eredeti célját. Irán nem volt hajlandó felhagyni urándúsító tevékenységével és a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség égisze alatt folyó multilaterális tárgyalások eredményeként felkínált ajánlatot sem fogadta el Teherán.¹¹

¹¹ <http://www.cnn.com/2009/WORLD/meast/11/18/iran.nuclear.deal/index.html>

Persze nem vitatható el, hogy a retorikai hangnem változása és az új, empatikusabb hozzáállás már önmagában is komoly politikai tőkét jelenthet a Közel-Kelet viszonylatában az Egyesült Államok számára, és talán sikerülhet is valamennyit visszanyerni a Bush-éra következtében elvesztett presztízsből. Ettől még azonban az iráni nukleáris program folytatódik, és nem tudhatjuk, hogy békés-e vagy sem – biztosat kívülállóként nem tudunk mondani. A Nemzetközi Atomenergia Ügynökség (IAEA) főtitkára, Jukija Amano a nemzetközi szervezet kormányzótanácsának beadott első jelentésében a következőket írta:

„Az Ügynökség rendelkezésére álló információk aggodalomra adnak okot korábbi, vagy jelenleg elhallgatott, rakétára szerelhető nukleáris töltet fejlesztéséhez kapcsolódó iráni tevékenység lehetséges létezését illetően.”

(ford: B.I.) (Az eredeti, angol nyelvű idézetet lásd: Morgan, Simon: *IAEA 'concerned' Iran working on nuclear weapon*. February 18, 2010. AFP–Iran)¹² Obama elnök ugyanis a 2009. december 31-i időpontot szabta Teherán számára¹³ a jelenlegi holtpontról történő elmozdulás határidejéül. Mint tudjuk december 31-ig nem történt előrelépés az ügyben. Az Egyesült Államok nyitási politikája kudarcot vallott. Vajon van-e kész forgatókönyv arra nézve, hogy mi történik akkor, ha Irán továbbra sem tesz engedményeket programja kapcsán?

Obama azt hangsúlyozta, hogy ezek után keményebb gazdasági szankciókhoz fog folyamodni az Egyesült Államok (lásd az előző linket). Ezekhez azonban szükséges Oroszország és Kína támogatása. Az ő együttműködésük viszont kérdéses, bár az utóbbi időben úgy tűnik, hogy Oroszország kooperatívabb lenne ez ügyben.¹⁴ További kérdés, hogy ez mennyire lesz tartós, például akkor is realizálódik-e majd, amikor a BT-ben keményebb szankciókat kellene megszavazni. Frissebb hír, hogy Kína és Oroszország csupán szimbolikus szankciókat szavaznának meg a BT keretein belül. (Lásd: *China, Russia could back symbolic Iran sanctions*. February 25, 2010. Reuters–Iran Focus)¹⁵ A gazdasági szankciós eszköz ráadásul nem új kezdeményezés – eddig több BT-határozat is született a szankciók kapcsán¹⁶, és ezek nem bírnak közvetlen politikai előnyökre is lefordítható eredményekkel az Egyesült Államok számára, hiszen Irán nem

¹² <http://www.iranfocus.com/en/nuclear/iaea-concerned-iran-working-on-nuclear-weapon-19762.html>

¹³ http://www.armscontrol.org/act/2010_01-02/OilSanctions

¹⁴ http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/middle_east/article7034383.ece

¹⁵ <http://www.iranfocus.com/en/nuclear/china-russia-could-back-symbolic-iran-sanctions-19801.html>

¹⁶ http://www.iaea.org/NewsCenter/Focus/IaeaIran/sc_resolutions.shtml

hagyott fel urándúsító tevékenységével. A keményebb szankciók mellett a feltartóztatáshoz való visszatérés és az egyéb konfrontatívabb lépések jelenthetnek alternatívát. A kérdés az, hogy van-e olyan kulcspozícióban lévő tanácsadója Obamának, aki hajlandó keményebb álláspontot megfogalmazni Iránnal szemben? A jelek szerint igen.

2009-ben egy igen érdekes vita játszódott le az amerikai kül- és biztonságpolitikai közösségben, illetve a médiában: február 23-án az amerikai külügyminisztérium sajtóközleménye szerint egy bizonyos Dennis B. Ross nevű karrierdiplomatát neveztek ki¹⁷ az Öböl- és a délnyugat-ázsiai térség ügyeiért felelős különleges tanácsadói posztra, bár eleinte nem volt egyértelmű¹⁸, hogy Ross milyen posztot kap új munkahelyén. Érdekes megvizsgálni ennek a szakértőnek a szakmai hátterét. (Érdekesség, hogy amikor a hír megjelent, akkor a nemzetközileg ismertebb orgánumok közül egyedül a Haaretz¹⁹ című izraeli lap online változata tudósított az eseményről és így az egyik első napilapként boncolta azt a kérdést, hogy vajon pontosan mi is állhatott Ross áthelyezése mögött – emeli ki a Time.)²⁰

Ross gimnáziumi tanulóként önkéntesen jelentkezett a demokrata Robert F. Kennedy kampányába. Négy évvel később már a republikánus George S. McGovern-nek dolgozott. A Carter-adminisztráció alatt a Pentagon elemzője volt, a Reagan Fehér Házban már a Nemzetbiztonsági Tanács Közel-Kelet-szakértőjeként tevékenykedett. A hetvenes-nyolcvanas években együtt dolgozott Paul Wolfowitz-cal a Pentagonban és a külügyminisztériumban. Ezen kívül munkatársa volt Andrew Marshall, a Pentagon neokonnak mondott stratégája. A nyolcvanas években Ross közreműködött az egyik legjelentősebb izraeli lobbiszervezet, az AIPAC (American Israel Public Affairs Committee) által beindított „The Washington Institute for Near East Policy” (WINEP) megszervezésében.²¹ 1988-ra idősebb George W. Bush egyik legbefolyásosabb külpolitikai tanácsadója lett, és a választási győzelem után James Baker mellett töltött be hasonló szerepet, illetve a külügyminisztérium politikatervező szekcióját is vezette. Ezek után újra a külügyminisztériumba került

¹⁷ <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2009/02/119495.htm>

¹⁸ http://thecable.foreignpolicy.com/posts/2009/02/25/some_clarity_on_ross_turf

¹⁹ <http://www.haaretz.com/hasen/spages/1093058.html>

²⁰ <http://www.time.com/time/politics/article/0,8599,1904788,00.html>

²¹ <http://www.thenation.com/doc/20090427/dreyfuss>

Clinton elnök alatt²², és végül Clinton közel-keleti küldöttje lett, tevékeny szerepet vállalt az adminisztráció közel-keleti békére irányuló kezdeményezéseiben. Így jutott el Hillary Clinton külügyminisztériumába, miután az Obama-kampány külpolitikai és közel-keleti tanácsadójaként is szolgált (Lásd a Time fentebb belinkelt cikkét) – beszédet is írt Obamának.²³

Ross kapcsán ismert továbbá az is, hogy igen közeli kapcsolatokat ápol az izraeli védelmi szektorral (Lásd a Haaretz fentebb idézett cikkét), aláírója volt a Project for the New American Century (PNAC) neokonnak tartott think-tank (Rostoványi 2004 189.o.) iraki intervenciót támogató nyilatkozatainak.^{24, 25} 2001-től a WINEP kutatójaként dolgozott, ahol több olyan tanulmánya is megjelent, melyek Irán viszonylatában a határozottabb amerikai fellépést sürgették²⁶, és a szerzők a katonai lépésektől sem zárkóztak el.²⁷ A nemzetközi média ismertebb orgánumai gyakran Izrael-párti diplomataként könyvelik el²⁸ az amerikai szakértőt (Lásd még: Dreyfuss már idézett cikkét).²⁹ Több Közel-Kelettel és nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó könyve jelent meg (Lásd pl: ROSS, Dennis B.(2004): *The Missing Peace: The Inside Story of the Fight for Middle East Peace. Farrar, Straus & Giroux, New York*)³⁰, az igazán érdekes könyv azonban, amelyet utoljára írt, de már nem egyedül, hanem David Makovskyval együtt, aki a WINEP kutatója (Lásd: ROSS, Dennis B.; MAKOVSKY, David (2009): *Myths, Illusions, and Peace: Finding a New Direction for America in the Middle East. Viking, New York*).³¹ A könyvben a következő olvasható:³²

„A keményebb vonalvezetésű katonai vagy feltartóztató politikát könnyebben el lehet adni a jövőben a nemzetközi és belpolitikai színtéren egyaránt, ha komolyan és hitelesen megpróbáltuk

²² http://topics.nytimes.com/topics/reference/timestopics/people/r/dennis_b_ross/index.html

²³ http://www.whorun.gov/Profiles/Dennis_Ross

²⁴ <http://www.newamericancentury.org/iraq-20030319.htm>

²⁵ <http://www.newamericancentury.org/iraq-20030328.htm>

²⁶ <http://www.washingtoninstitute.org/pubPDFs/USIsraelTaskForceReport.pdf>

²⁷ <http://www.washingtoninstitute.org/pubPDFs/PSG2005.pdf>

²⁸ <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/06/09/AR2009060903131.html>

²⁹ <http://www.thenation.com/doc/20090427/dreyfuss>

³⁰ <http://www.amazon.com/Missing-Peace-Inside-Story-Middle/dp/0374199736>

³¹ <http://www.amazon.com/Myths-Illusions-Peace-Finding-Direction/dp/0670020893>

³² <http://www.reuters.com/article/idUSTRE55A69H20090611>

diplomáciai úton rendezni Iránnal fennálló nézeteltéréseinket.” (ford.: B.I.)

Ezzel egybe cseng Ross egyik volt kollégájának, Patrick Clawson-nak a párbeszéddel kapcsolatos véleménye, aki a WINEP egyik vezetője jelenleg. Korábban a következőképpen fogalmazott:³³

„Meg kell mutatnunk a világnak, hogy rengeteget teszünk annak érdekében, hogy párbeszédet alakítsunk ki Iránnal.”; „Az ajánlataink legfőbb célpontja nem Irán, hanem az amerikai és a világközvélemény.” (ford.: B.I.)

Vagyis a diplomáciai próbálkozás mintha valami „szükséges rossz” lenne, amit azért kell megpróbálni, hogy utána legitimációt nyerve tudjon Washington keményebb eszközökhöz folyamodni. A szakértők tudják, hogy a Bush-adminisztráció katonai erőre való túlzott támaszkodása miatt nem lehetséges konfrontatív politika folytatása. Ez az alternatíva csak akkor nyerne némi teret, ha bizonyítottá válna, hogy a nyitás kudarcot vallott. Ezután nem marad más, mint újabb szankciók bevezetése Irán ellen vagy ismét egy fenyegetőbb retorika alkalmazása. Úgy tűnik, hogy most éppen ennél a fordulópontonál vagyunk, de egyelőre még csak szankciókról van szó.³⁴ Lehetséges, hogy a diplomáciai próbálkozások egy nagyobb szabású, átfogóbb stratégia részét képezik? Egy olyan „szükséges” állomást, amely legitimitást kölcsönözne az esetleges keményebb, konfrontatívabb lépéseknek?

2008 szeptemberében Dennis Ross Michael Rubinnal együtt (aki szintén neokonzervatív és „héja” nézeteiről ismert) és további neokonnak tartott szakértőkkel együtt írt egy Iránnal kapcsolatos jelentést, melyet a Bipartisan Policy Centre nevű think-tank adott ki.³⁵ A *The Nation* című lap szerint a dokumentum olyan, mint egy „háborús deklaráció”. A dokumentum lényege, hogy a nyitás politikája valószínűleg kudarcot fog vallani. Emiatt az Egyesült Államoknak demonstrálni kell katonai erejét az Öbölben, és össze kell vonnia katonai erejét ebben a térségben. Ezután blokád alá lehetne venni az iráni gázolaj importot és olajexportot, s ha szükséges, akkor ezután következhet az, amire ők „kinetikus akcióként”

³³ <http://www.thenation.com/doc/20090427/dreyfuss>

³⁴ <http://www.iranfocus.com/en/nuclear/report-builds-iran-sanctions-case-us-19775.html>

³⁵ <http://bipartisanpolicy.org/sites/default/files/us%20policy%20toward%20iranian%20nuclear%20development.pdf>

utalnak. (Lásd Dreyfuss, Robert: i.m. The Nation)³⁶ Köztudott, hogy a kinetika a fizika mechanikával foglalkozó területéhez tartozik, és a mozgásokat a testekre ható erők kapcsán magyarázza. (Lásd: „kinetika” szócikk, Bakos Ferenc 1989: Idegen szavak és kifejezések szótára. Akadémiai Kiadó, Budapest 425.o.) Nem igényel különösebb magyarázatot, hogy mit jelentene „különböző testek összeütközése” az Öböl térségében. A gondolatmenet tökéletesen egybecseng a két fenti idézet logikájával. A nyitásról látható, hogy nem működik, ezért tudatosan készülni kell az egyéb alternatívákra – így akár a konfrontáció lehetőségére is.

Robert Dreyfuss idézett cikke azt is hangsúlyozza, hogy Ross többedmagával megalapította a „United Against Nuclear Iran”³⁷ nevű nem kormányzati szervezetnek, amelynek tevékenységében Fuad Adzsami, a szintén neokonnak tartott Közel-Kelet-szakértő is részt vesz a mellett a David Makovsky mellett, akivel Ross közösen könyvet írt a közel-keleti problémákról 2009-ben – írja cikkében Robert Dreyfuss.³⁸ (Több másik, a neokon gondolkodók közé sorolt szakértő mellett Michael Gerson is részt vesz a szervezet tevékenységében. Ő volt az ifjabbik Bush elnök beszédíró stábjának vezetője és neki tulajdonítják a „gonosz tengelye” – *axis of evil* – kifejezést³⁹ Bush elnök 2002-es évertékelő beszédében.)

Látható, hogy Dennis Ross egy roppant tapasztalt karrierdiplomata, aki mindig ügyesen meg tudta őrizni pozícióját, mindegy, hogy melyik párt adta a Fehér Ház vezetőjét. Rengeteg tereptapasztalattal rendelkezik, közvetített már éles helyzetekben is, bár közvetítési kísérletei többnyire nem jártak sikerrel. (Lásd Dreyfuss, Robert: i.m. The Nation)⁴⁰ A The Nation című lap többször idézett cikke szerint maga Ross nem neokon, mégis látható, hogy közel áll a neokon holdudvarhoz, és hivatali idejének megkezdése előtt néhány hónappal is a nevét adta olyan megnyilatkozásokhoz, melyek nem hogy nem zárják ki a katonai konfrontáció lehetőségét – ellentétben Obama-elnök retorikájával –, hanem az egyik legvalószínűbb forgatókönyvként kezelik. Végig nézve Dennis Ross társadalmi kapcsolatrendszerét nem az a benyomásunk, hogy olyan közegben szocializálódott, illetve mozog, amely változtatni akarna a Bush adminisztráció keményebb politikáján.

³⁶ <http://www.thenation.com/doc/20090427/dreyfuss>

³⁷ <http://www.unitedagainstnucleariran.com/about/leadership>

³⁸ <http://www.thenation.com/doc/20090427/dreyfuss>

³⁹ <http://www.guardian.co.uk/world/2006/jun/15/usa.oliverburkeman>

⁴⁰ <http://www.thenation.com/doc/20090427/dreyfuss>

2009 nyarán újabb fejlemények tanúi lehettek az érdeklődők. Június 12-én megtartották az iráni elnökválasztásokat és zavargások törtek ki. Obama elnök kivárt, és óvatos nyilatkozatokkal próbált a kényes helyzetben manőverezni. A választások napján elhangzott nyilatkozata szerint az iráni választások esélyt adnak a változásra. Ekkor az iráni bonyodalmakat még csak nagy horderejű vitaként (*robust debate*) értékelte⁴¹ a washingtoni vezető. Június 15-én pedig napvilágot látott egy hír, mely szerint Dennis Rosst a Fehér Ház nyugati szárnyába helyezik át a külügyminisztériumból, és új pozíciót kap a Nemzetbiztonsági Tanács „középső régióért” felelős tisztségviselőjeként.⁴² Hatásköre felöleli a Közel-Keletet, az Öböl térségét, Afganisztánt, Pakisztánt és Dél-Ázsiát. Egyben az elnök különleges tanácsadója lesz ezen régiók ügyeiben, de közvetlenül a Nemzetbiztonsági Tanács vezetőinek fog jelenteni a Fehér Ház szóvivője szerint.⁴³ Június 20-án a Fehér Ház már egy keményebb hangvételű nyilatkozatot adott ki⁴⁴ az iráni események kapcsán – persze egyáltalán nem bizonyos, hogy ehhez már Rosznak is köze volt. (Azt is tudjuk, hogy az Európai Unió elnökségének iráni helyzet kapcsán történő tájékoztatását már Ross végzi június 25-én. *Presidency briefing by Ambassador Dennis Ross. June 25, 2009. Embassy of the Czech Republic in Washington, D.C.*)⁴⁵

Sok spekuláció látott napvilágot azzal kapcsolatban, hogy mi is az oka Ross áthelyezésének. Az egyik felmerült magyarázat szerint az adminisztráció azért mozdította el külügyminisztériumi pozíciójából, mert Irán nem fogadta volna el személyét és Izrael-párti álláspontját. A másik lehetőség szerint Ross elégedetlen volt pozíciójával a washingtoni külügynél, mert a két másik különleges megbízott, George Mitchell és Richard Holbrooke árnyékában nem tudott kibontakozni. A Fehér Házban azonban közelebb lehet az elnökhöz, így politikai befolyása is nyilván nagyobb. Újabb lehetséges magyarázat, hogy a fentebb idézett, 2009-ben megjelent könyvében kifejtett keményebb álláspont miatt távolították el Hillary Clinton minisztériumából. Ezt azonban az adminisztráció névtelenül nyilatkozó tagja cáfolta.⁴⁶ (Ennek kapcsán lásd még a TIME fentebb idézett

⁴¹ <http://www.cbsnews.com/blogs/2009/06/12/politics/politicalhotsheet/entry5084026.shtml>

⁴² <http://www.haaretz.com/hasen/spages/1093058.html>

⁴³ http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Briefing-by-White-House-Pres-Secretary-Robert-Gibbs-6-25-09/

⁴⁴ http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Statement-from-the-President-on-Iran

⁴⁵ http://www.mzv.cz/washington/en/czech_presidency_of_the_council_of_the/presidency_briefing_by_ambassador_dennis.html

⁴⁶ <http://www.haaretz.com/hasen/spages/1093058.html>

forrását)⁴⁷ Egy másik forrás⁴⁸ pedig azt a kérdést feszegeti, hogy vajon Ross áthelyezése Clinton Iránnal kapcsolatos szerepének csökkenését jelenti-e? Ezekre nyilván nem tudhatjuk a válaszokat, de néhány hír segíthet a jobb tájékozódásban.

Korábbi hírek szerint az iráni ügyeket ő tartja kézben, senki nem tud elérni semmit Irán kapcsán nélküle. Anonim belső források szerint ő a legbefolyásosabb szereplő az amerikai Irán-politikában. (Lásd Dreyfuss, Robert: i.m. The Nation)⁴⁹ Neokon-közeli, félig-meddig „héja”, aki azonban nem zárkózik el az Iránnal való tárgyalásoktól sem. Mégis többször hangsúlyozta holdudvarának részeként, hogy a keményebb, akár katonai fellépés sem elképzelhetetlen. Ennek a konfrontatívabb politikának lehet az előképe az, amit 2010 első hónapjaiban tapasztalhattunk. (Itt elsősorban nem a katonai megoldásra kell gondolni, hanem egyéb, konfliktusosabb lépésekre – feltartóztatás, keményebb szankciók, stb.)

Az Egyesült Államok január végén egy sor fegyvereladásról szóló megállapodást kötött⁵⁰ az Öböl térségének országaival. Egész pontosan az Egyesült Államok felgyorsította fegyvereladási ügyleteit ezen országoknak, különösen Szaúd-Arábiának. Hírek szerint ezzel az a cél, hogy ezen országok modernizálni tudják katonai védelmi kapacitásaikat arra az esetre, ha Irán megtámadná olajkitermelő és egyéb fontos infrastruktúráikat. A párbeszéd lehetőségét emellett még fenntartotta az amerikai adminisztráció⁵¹, de a fegyvereladások kísértetiesen emlékeztetnek a Bush-adminisztráció feltartóztatási stratégiájára. 2010 januárjában Ross James Jones nemzetbiztonsági tanácsadó kíséretében közel-keleti körutakat tett.⁵² Jones útjának eredeti oka az iráni kérdés megvitatása volt, és útja Szaúd Arábiát, a Palesztin Hatóságot, illetve Libanont érintette. Január végén pedig egy izraeli forrásokra hivatkozó hír szerint Leon Panetta, a CIA igazgatója Izraelbe utazott⁵³, és itt is Irán kérdése volt az egyik fő tárgyalási téma. Februárban Hillary Clinton tett a Közel-Keleten látogatást.⁵⁴ Az egyiptomi állomásra a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottságának elnöke, Mullen admirális is elkísérte, aki az

⁴⁷ <http://www.time.com/time/politics/article/0,8599,1904788,00.html>

⁴⁸ <http://www.cbsnews.com/stories/2009/07/17/opinion/diplomatic/main5169849.shtml?tag=mncol;lst;3>

⁴⁹ <http://www.thenation.com/doc/20090427/dreyfuss>

⁵⁰ <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/01/30/AR2010013001477.html>

⁵¹ <http://www.state.gov/r/pa/prs/dpb/2010/02/136714.htm>

⁵² http://www.politico.com/blogs/laurarozen/0110/NSCs_Ross_traveled_with_Jones_to_Mideast.html

⁵³ http://www.politico.com/blogs/laurarozen/0110/Panetta_traveled_to_Israel.html

⁵⁴ <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704543804575065042547048122.html>

egyiptomi elnökkel, Hoszni Mubarakkal való találkozója után kijelentette, hogy Irán komoly veszélyt jelent a térség biztonságára, és radikális nézeteit terjeszti a régióban. A washingtoni diplomácia tehát magasabb fordulatszámra kapcsolt, és a közel-keleti körutakról napvilágot látott hírek szerint e kezdeményezések egyik legfőbb oka Irán. Korábban a Bush adminisztráció is hasonló módszerekkel kívánta feltartóztatni Iránt. Condoleezza Rice 2006-ban – Hillary Clintonhoz hasonlóan – Irán kapcsán tett látogatást a Közel-Keleten.⁵⁵ Ebből az látszik, hogy egyértelműen stratégiaváltás következett be az Egyesült Államok Irán-politikájába. Ennek kapcsán érdemes azt is megemlíteni, hogy a feltartóztatás módszere sem működött Irán esetében és szakértők közül többen is kritizálták. (Lásd: NASR, Vali; TAKEYH, Ray: *The Costs of Containing Iran*. Foreign Affairs. Vol. 88. No.1. January-February 2008.)

KONKLÚZIÓ – AVAGY A KONFRONTÁCIÓ ÚJRAÉLEDÉSE

Ross új pozíciója számos kérdést vet fel. Lehetséges, hogy Ross áthelyezése jelzés lett volna Iránnak,⁵⁶ hogy a választások körüli bonyodalmak után az Izrael-barátnak tartott Ross az elnök közvetlen tanácsadói közé fog tartozni (mintegy jelezve Iránnak: lehet, hogy a jövőben Washington változtat addigi, közeledésre építő politikáján)? Lehet, hogy az izraeli lobbit kívánta Obama megnyugtatni azzal, hogy az egyik közeli tanácsadója lett Ross? Vajon lehetséges-e, hogy Obama és csapata lényegében már korábban megalkották az új Irán-stratégiát? Lehetséges-e, hogy az időközben kulcspozícióhoz jutott Ross nézetei alapján fog eljárni? Lehetséges-e, hogy a nyitás már eredetileg is csak egy szükséges állomás volt az Egyesült Államok Irán-politikájában egy olyan átfogó, hosszabb távú és tudatos Irán-stratégia részeként, amely eleve nem jósolt nagy sikereket a nyitásnak? Ha létezik ilyen terv, akkor megalkotói nyilván azt gondolhatták, hogy a párbeszéd nagy eséllyel kudarcot vall majd, de még minidig ott van a szankciók és az egyéb konfrontatív lépések lehetősége. Vagyis pontosan az a politika, amit a fiatalabb Bush és neokon támogatói képviseltek. A fenti kérdések azonban csak találgatásokra adnak lehetőséget, így ezek a tudományos objektivitással nem férnek össze – konklúzióink tehát a tényekből indul ki.

⁵⁵ http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/5414788.stm

⁵⁶ <http://www.time.com/time/politics/article/0,8599,1904788,00.html>

Munkám során bemutattam, hogy két ellentétes tendenciát tapasztalhattunk az Egyesült Államok Irán-politikájában: egyrészt Obama korábbi, igen erős előrenyomulását a nyitás politikájával. Másik oldalról viszont az iráni ügyekért a Nemzetbiztonsági Tanácson belül egy olyan szakértő felel akinek keményebb álláspontját fentebb már ismertettem. Obamától fizikálisan is karnyújtásnyira van az az „ötletgazda”, akinek elképzelései révén gyorsan át lehetne „hangszerelni” a jelenlegi kettős utat követő („two-track”) megközelítést.⁵⁷ Mára ugyan a szankciók ismét teret nyertek a washingtoni külpolitikában, és a retorika sem kifejezetten a nyitást hangsúlyozza, ezt megelőzően (nagyjából 2009 júniusától 2010 januárjáig) azonban igen erős diszkrepancia alakult ki a nyitás elnöki retorikája és az Obama egyik kulcs tanácsadója által korábban vallott nézetek között. Ez már önmagában is jelezte a stratégiaváltást Washingtonban, amely azonban csak 2010 januárjától vált egyértelművé. Ekkortól ugyanis a párbeszédre törekvés mellett a keményebb ENSZ-szankciók igénye is megjelent. Innen nézve tehát az Obama-adminisztráció Irán-politikája igen nagy hasonlóságot mutat George W. Bush adminisztrációjának vonalvezetésével, jóllehet retorikai értelemben jelentős különbségek mutatkoznak. Ha pedig ez a módszer sem működik, akkor a párbeszéd alternatívája is fokozatosan el fog tűnni, és helyét kevésbé kompromisszumos opciók vehetik át. Elképzelhető, hogy e változás azonban óvatos lesz – hírek szerint az Egyesült Államok egyelőre nem törekszik túl kemény szankciókra,⁵⁸ bevezetésüket is elhalasztotta, jóllehet ilyen irányú terveit továbbra is napirenden tartja. Mindeközben pedig igyekszik visszatartani Izraelt⁵⁹ attól, hogy légicsapást mérjen Irán nukleáris létesítményeire.

A nagy kérdés persze mindig az, hogy a fentebb bemutatott közel-keleti diplomáciai „offenzíva” mennyire tükrözi a külpolitikai döntéshozatalban résztvevő szervek álláspontjait, mennyire jelentenek konszenzust e szereplők között. Kétségtelen, hogy egyelőre eltolódást tapasztalhatunk a konfrontáció irányába, de az Egyesült Államok külpolitikájának nagy dilemmája mindig is az volt, hogy hol is készül a külpolitika? A Fehér Házban? A külügyminisztériumban és/vagy a Pentagonban? Esetleg több szereplő konszenzusán alapszanak a végső döntések? 2009 őszén például

⁵⁷ <http://www.state.gov/r/pa/prs/dpb/2010/02/136714.htm>

⁵⁸ <http://www.iranfocus.com/en/nuclear/u.s.-says-does-not-seek-crippling-sanctions-on-iran-19805.html>

⁵⁹ <http://www.forward.com/articles/126305/>

azt a John Limbertet nevezik ki⁶⁰ az iráni ügyekért felelős külügyminisztériumi posztra, aki folyékonyan beszél farsiul, szolgált a teheráni nagykövetségen az 1979-es forradalom alatt, és túszként ott is ragadt, amikor iráni egyetemi diákok elfoglalták a teheráni amerikai nagykövetséget. Az ő álláspontja „puhábbnak” tűnik, az iráni rezsim iránti türelmet, megértést hangsúlyozza, és a tárgyalásokat tartja a megfelelő megoldásnak.⁶¹ Ez a Dennis Ross nézeteitől eltérőnek látszó gondolkodás azonban nem biztos, hogy kizárja a konszenzust a döntéshozatalban résztvevők között. Clinton ugyanis alapvetően egyetért a konfrontatívabb kurzussal, minthogy korábban maga is ezzel a politikával kampányolt Irán kapcsán.⁶² Ez pedig a konfliktusosabb irányba tolhatja el a washingtoni külpolitikát.

Obama elnök a „változás” jelszavával kampányolt. Színre lépéséhez rengeteg reményt fűztek, de Irán kapcsán – több más területhez hasonlóan – nem sikerült változást elérnie. Az eddigi fejtegetések alapján jól látható, hogy az Egyesült Államok Irán-politikáját illetően a diszkontinuitás és a kontinuitás közül az utóbbi trend látszik érvényesülni és erősödni. A változás bizonytalanságára, vagy hiányára több külpolitikai szakértő is felhívta a figyelmet.⁶³ (Lásd még Brzezinski 2010; Magyarországon pedig Magyarics Tamás hívta fel a figyelmet az elmaradt változásra Obama külpolitikája kapcsán a Duna TV Heti Hírmondó című műsorában 2010. január 3-án. A beszélgetés felvétele online is elérhető: Heti Hírmondó, 2010.01.03.)⁶⁴ Így ez a tanulmány csak egy azok sorában, melyek felhívják arra a figyelmet, hogy egy-egy vezető – különösen az Egyesült Államok mindenkori elnöke – örököl bizonyos problémákat, bizonyos adottságokat és nem indulhat tiszta lappal a külpolitika minden egyes vezetőváltásnál. (Lásd: Brose, Christian: i.m. Foreign Policy Magazine)⁶⁵ Csodák tehát a külpolitikában sincsenek – és emiatt a közeljövőben a konfrontációs kurzus teret nyerhet az Egyesült Államok külpolitikájában.

⁶⁰[http://www.politico.com/blogs/laurarozen/1109/Former US diplomat hostage in Tehran takes up Iran post at State .html](http://www.politico.com/blogs/laurarozen/1109/Former_US_diplomat_hostage_in_Tehran_takes_up_Iran_post_at_State.html)

⁶¹ <http://www.washdiplomat.com/DPouch/2009/December/120409news.html#Anchor8>

⁶² <http://www.nytimes.com/2010/02/17/world/middleeast/17diplo.html>

⁶³ http://www.foreignpolicy.com/articles/2009/01/05/the_making_of_george_w_obama

⁶⁴ <http://www.dunatv.hu/musor/videotar?pid=278847>

⁶⁵ http://www.foreignpolicy.com/articles/2009/01/05/the_making_of_george_w_obama

NEM INTERNETES FORRÁSOK

BAKOS Ferenc 1989: Idegen szavak és kifejezések szótára. *Akadémiai Kiadó*, Budapest

BRZEZINSKI, Zbigniew: *From Hope to Audacity*. Foreign Affairs. Vol. 89. No. 1.
January/February 2010.

NASR, Vali; TAKEYH, Ray: *The Costs of Containing Iran*. Foreign Affairs. Vol. 88. No. 1.
January/February 2008.

ROSTOVÁNYI Zsolt (2004): Az iszlám világ és a Nyugat. Interpretációk összecsapása, avagy a kölcsönös fenyegetettség mítosza és valósága. *Corvina Kiadó*, Budapest

ESSZÉ

HOGY KERÜL A MAGYAR KATONA AFGANISZTÁNBA? – RÖVID JOGI ÁTTEKINTÉS

Rada Mátyás

Miért vezényel ki Magyarország katonai egységeket Afganisztánba, miért vesz részt egy olyan konfliktus rendezésében, mely határaitól rendkívül távol van és a hazai biztonsági helyzetet is látszólag csekély módon befolyásolja? Jelen elemzés célja, hogy leírja azokat a jogi érveket, melyeket nemzetközi dokumentumok és annak alapján magyar jogszabályok, határozatok fogalmazznak meg az afganisztáni szerepvállalás mellett. Ezek után az elemzés röviden bemutatja katonák külszolgálatba küldésének döntéshozatali folyamatát.

Fontos rögzítenünk, hogy ez a dolgozat a kérdéskörnek kizárólag a hazai és nemzetközi jogi aspektusait tárgyalja – nem kíván kitérni a politikai okok elemzésére. A munka tehát arra keresi a választ, hogy milyen jogi keretek között vállalt Magyarország szerepet a NATO afganisztáni missziójában. Az erre adott válaszok azonban értelemszerűen nem (feltétlenül) magyarázzák azt, hogy milyen politikai megfontolások vezettek a magyar szerepvállaláshoz Afganisztánban. A kérdés teljes megértéséhez természetesen szükség van a politikai vonatkozások feldolgozására is, de ez a munka jelenleg csak jogi szemszögből vizsgálódik. Ebből az is következik, hogy a szerző tisztában van azzal, hogy a jogi érvelés önmagában nem elegendő az afganisztáni magyar szerepvállalás megindokolásához.

A 2001. szeptember 11.-i terrortámadásokat követően az Egyesült Államok, hivatkozva a tálib kormány támogató szerepére az al-Kaida terrorszervezet működésében, október 7-én Nagy-Britanniával megindította csapatait Afganisztán ellen (ennek jogi háttérét elemzi a honlapon található „Gyakorolhatják-e önvédelmi jogukat az államok terrorszervezet támadása esetén” cikkünk). A két szövetséges néhány hét alatt a „Tartós Szabadság Hadművelet”-ben teljes győzelmet aratott a tálibok felett. Ezt követően az ENSZ BT az 1386. számú határozatával¹ létrehozta Kabulban az ISAF (*International Security Assistance Force* – Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő) katonai missziót.²

Magyarország nem azonnal vett részt az afganisztáni konfliktusban. Az ISAF eredetileg csak néhány ezer fővel működött Kabulban, kiterjesztését csak azután lehetett megkezdeni, miután az Egyesült Államok és Nagy-Britannia az ország vidéki részein is befejezte a hadműveleteit. A győztes háborút azonban egy sokkal nehezebb kötelezettség követte: a rendteremtés feladata. A jövőbeni konfliktusok elkerülése érdekében a térségben a békefenntartás, béketámogatás kiemelt jelentőséggel bír. A NATO az 1999-es jubileumi washingtoni csúcson elfogadott Stratégiai Koncepciójában legfőbb profiljának a békefenntartást nevezte meg, így elengedhetetlen volt, hogy a térségben is átvegye az irányítást. 2003. augusztus 11-i döntése után az ISAF misszió vezetését átvette az Egyesült Államoktól, majd októberben elkezdte a csapatok kibővítését.³

Hivatkozva az alapító szerződés V. cikkelyében vállalt kötelezettségre, Magyarországtól, mint szövetségestől (1999. évi I. törvény „a Magyar Köztársaságnak az Észak-atlanti Szerződéshez történő csatlakozásáról és a Szerződés szövegének kihirdetéséről”⁴ című törvényben csatlakozott a Szövetséghez) is támogató csapatokat kért, amihez hazánk az 99/2003. (X.10.) OGY határozatban⁵ hozzá is járult.

¹ <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/708/55/PDF/N0170855.pdf?OpenElement>

² Globális felelősség- Magyarország részvétele a nemzetközi államépítési tevékenységben; szerk.: Friedmann Viktor; Kiadta: Corvinus Külügyi és Kulturális Egyesület, Budapest, 2008. 39.o.

³ Globális felelősség- Magyarország részvétele a nemzetközi államépítési tevékenységben; szerk.: Friedmann Viktor; Kiadta: Corvinus Külügyi és Kulturális Egyesület, Budapest, 2008. 35.o.

⁴ http://www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99900001.TV

⁵ <http://www.complex.hu/kzldat/o03h0099.htm/o03h0099.htm>

MAGYAR JOGSZABÁLYOKBAN, HATÁROZATOKBAN
MEGFOGALMAZOTT ÉRVEK AZ AFGANISZTÁNI
SZEREPVÁLLALÁS MELLETT

Már az Alkotmány kimondja, hogy a Magyar Honvédség alapvető kötelessége a haza katonai védelme mellett a nemzetközi szerződésből eredő kollektív védelmi feladatok ellátása (1949. évi XX. törvény 40/A§ (1)).⁶ Ezt erősíti meg a honvédelmi törvény (Htv, 2004. évi CV. törvény)⁷, mely a preambulumban említi, hogy a Magyar Honvédség egyik legfőbb célja az Észak-atlanti Szerződés Szervezetében betöltött tagságából fakadó kötelezettségek teljesítése. A Htv. másik rendelkezése alapján a Honvédség feladatai többek között a szövetségi és nemzetközi szerződésből eredő katonai kötelezettségek, különösen a kollektív védelmi, békefenntartó, humanitárius feladatok teljesítése, valamint a közreműködés a nemzetközi terrorizmus elleni „harc” katonai feladatainak ellátásában. (Htv. 70§ (1) b)-c)).

Az 94/1998. (XII.29.) OGY határozat „a Magyar Köztársaság biztonság - és védelempolitikájának alapelveiről”⁸, mely a NATO-csatlakozás szellemében íródott, jól kifejezi Magyarország azóta is fennálló töretlen elhivatottságát a Szövetség mellett. Hangsúlyozza, hogy a magyar biztonságpolitika fő célja a NATO alapító szerződésében vállalt kötelezettség teljesítése, hiszen biztonságát leghatékonyabban a kollektív védelem elvére építő Szövetség tagjaként tarthatja fent. Hazánk kész a szükséges katonai erő rendelkezésére bocsátásához a nemzetközi béketámogató és humanitárius akciókban.

Az 2073/2004. (IV.15.) Korm. Határozat „a Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról”⁹ kifejti, hogy Magyarország biztonságának alapvető garanciája a NATO keretein belül folytatott együttműködés. Kimondja, hogy hazánkat katonai agresszió nem fenyegeti, valamint az egyéb hagyományos fenyegetések kockázata is minimális. Azonban elsősorban nem állami szereplők, többek között nemzetközi terrorszervezetek térnyerésének következtében új, gyakran globális kiterjedésű fenyegetések jelentek meg. Ezek a kihívások változatosabbak,

⁶ http://www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=94900020.TV%20

⁷ http://www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0400105.TV

⁸ <http://www.complex.hu/kzldat/o98h0094.htm/o98h0094.htm>

⁹ http://www.kbh.gov.hu/index.php?id=2073_2004_kormhat

s emiatt kevésbé láthatók és előre jelezhetőek. Erre csak a nemzetközi szervezetekben folytatott együttműködés kínálja a leghatékonyabb választ.

Az erősödő globalizáció miatt hazánktól távol eső térségekben zajló események is erősen befolyásolják biztonságunkat. A Közép-Keleten a nemzetközi terrorizmus mellett a tömegpusztító fegyverek birtoklására irányuló törekvések jelentik a legnagyobb biztonsági kockázatot. A Stratégia szerint Magyarországnak ezért a korábbinál nagyobb figyelemmel kell kísérnie az euro-atlanti térségen kívül zajló eseményeket. A Stratégiában hazánk emellett elkötelezi magát mint az Egyesült Államok szövetségesét a terrorizmus elleni küzdelemben, a közös értékek védelmében. Ebből következően hazánk katonai-védelmi oldalról érdemi hozzájárulásra törekszik a szövetségi missziók „teljes spektrumában”, elsősorban a válságkezelő és békefenntartó műveletek tervezésében és végrehajtásában.

Az 1009/2009. (I.30.) Korm. határozat „a Magyar Köztársaság Nemzeti Katonai stratégiájáról”¹⁰ is hangsúlyozza, hogy Magyarország biztonsági helyzete stabil, azonban ezt megtörhetik globális, regionális kockázatok és kihívások, melyek akár egymást erősítve, egy időben is megjelenhetnek. A Stratégia kiemeli, hogy az országhoz közeli térségek helyzete viszonylag rendezett, a helyszínen lévő békefenntartó erők megfelelő erővel látják el a térség felügyeletét. Az ország biztonságát inkább a földrajzilag távolabb eső válságok befolyásolják közvetlenül. A globalizáció velejárója, hogy az országok között kölcsönös függőség alakul ki. A világ távolabbi részeinek stabilitása, vagy annak hiánya közvetlenül is hathat a gazdaságra, kereskedelemre, szélsőséges esetben a nemzeti biztonságra. A válságrégiók ideális táptalajai terrorista szervezetek megalakulásának és erősödésének. Ezen szervezetek a nyugati államok és azok szervezetei ellen követnek el támadásokat. A Stratégia Magyarország veszélyeztetettségét a hazánk területén lévő NATO- és EU-létesítmények objektumaiban jelöli meg. Másik veszélyforrásként, a Nemzeti Biztonsági Stratégiához hasonlóan, a tömegpusztító fegyverekre hívja fel a figyelmet, melyek, ha terrorszervezet kezébe kerülnek, féltő, hogy offenzív célok kielégítését szolgálják.

A Katonai Stratégia szerint napjaink és a jövő konfliktusai egyre inkább asszimetrikusak, az összecsapó felek nem azonos képességekkel és tulajdonságokkal bírnak. Az új típusú konfliktusban egyre inkább szerepe lesz a fegyveres harccal szemben az előzetes felderítésnek, a civil

¹⁰ http://www.hm.gov.hu/miniszterium/nemzeti_katonai_strategia_-_kormanyhatarozat

segítségnek, az elmaradott térségek stabilizációjának, társadalmi segítségének, a nemzetközi összefogásnak és koordinációnak. Magyarország jól felfogott érdeke, hogy segítse az elmaradottabb régiók államépítési törekvéseit, mérsékelve ezzel a terrrorszervezetek helyi támogatását. Hazánk így hozzájárul a katonák kiképzéséhez a szövetségi kritériumok szerint, és lehetőségeihez mérten, az arányos tehermegosztás elvének megfelelően gazdasági és emberi erőforrásokat biztosít a Szövetség céljai megvalósításának érdekében.

A MAGYAR KATONÁK AFGANISZTÁNI MISSZIÓHOZ VALÓ KIKÜLDETÉSÉNEK KIVÁLASZTÁSI ÉS DÖNTÉSI ELJÁRÁSA

A Magyar Honvédséget békeidőben a honvédelmi törvény és az Alkotmány vonatkozó paragrafusai szerint az Országgyűlés, a Kormány, a köztársasági elnök és a honvédelmi miniszter irányítja. Ezt különféle megosztott jogosítványok alapján végzik, megfelelő belső ellenőrzési mechanizmusok működése mellett (Alk. 40/B (3), valamint Htv. 46§ (1)).

A Magyar Honvédség nemzetközi kötelezettségeinek eleget téve részt vesz a NATO keretében indított katonai műveletekben. A különböző katonai missziókban való magyar részvételhez történő állami hozzájárulás megadása egy meghatározott döntéshozatali eljárás alapján történik. A két legfőbb döntéshozó az Országgyűlés és a Kormány. A 2000-es évek elején az Alkotmány az Országgyűlésnek tartotta fent a jogot, hogy határozzon a Magyar Honvédség külföldi alkalmazásáról, békefenntartásban való részvételéről, külföldi hadműveleti területen végzett humanitárius tevékenységéről. Ennek szellemében hozta meg a parlament a 99/2003. (X.10.) OGY határozatot „az afganisztáni Nemzetközi Biztonsági Közreműködő erők (ISAF) műveleteiben való magyar katonai részvételről”, melyben a Kormányt hívta fel, hogy a határozat alapján a megfelelő intézkedéseket tegye. A Kormány a döntés végrehajtásáról, valamint a katonák kivezényléséről és egyéb gyakorlati tevékenységekről jelentésben tájékoztatta a parlamentet, amit az Országgyűlés határozattal fogadott el.

Ez az eljárás az EU csatlakozást követően némiképp módosult, hiszen EU békefenntartó missziók újabb igényeket fogalmaztak meg a magyar állam felé. Tekintettel arra, hogy az országgyűlési döntéshozatal nehézkesnek és lassabbnak bizonyult, valamint, hogy a tényleges végrehajtást és az eseti

kérdésekben való döntést már így is a Kormány végezte, ezért a teljes engedélyezési jogkör a Kormányhoz került át. A hatályos Alkotmány szövege szerint a Kormány engedélyezi a Magyar Honvédségnek az Észak-atlanti Szerződés Szervezete döntésén alapuló alkalmazását, békefenntartásban való részvételét, külföldi hadműveleti területen végzett humanitárius tevékenységét (Alk. 40/C§ (1)-(2)). Az Országgyűlés az Alkotmány 19§(3) j) pontjában megfogalmazott jogköre, hogy ő dönt a Honvédség külföldi alkalmazásáról, a NATO-nak tett kötelezettség teljesítés tekintetében arra szorítkozik, hogy a Kormány döntéseiről köteles beszámolni a parlamentnek, amit az határozatban fogad el. A Kormány ezen jogkörét a Htv. is megerősíti, miszerint a Kormány dönt a nemzetközi szerződésen alapuló katonai kötelezettségek teljesítéséről, valamint összehangolja azok kormányzati megvalósításait (Htv. 50§(1) b)). Ezen döntéséről kormányhatározatot (Htv. 50§ (4)) ad ki.

A Kormányt munkájában a honvédelemért felelős miniszter és a Honvédelmi Minisztérium segíti. A miniszter felelős a kormányhatározat előkészítéséért, valamint összehangolja a szervek és egységek felkészítését, részt vesz a szövetséges erőkkel történő kollektív védelmi tervezésben és az ezzel kapcsolatos haderőfejlesztésben (Htv. 51-52§).

A magyar csapatok ISAF misszióhoz való vezénylése tehát a következő fázisokon keresztül történik. A Honvédelmi Minisztérium kapcsolattartó szerve és katonai diplomáciai tevékenységért felelős szerve folyamatosan fogadja, felméri és nyilvántartja a nemzetközi igényeket. Szükséges mértékben egyeztet a Külügyminisztérium illetékes szervével, majd javaslatát megküldi a HM védelempolitikáért felelős szakállamtitkárához. A javaslatot saját és a Honvéd Vezérkar főnöke véleményének kiegészítésével elküldi a honvédelmi miniszternek, aki a nemzetközi igény elfogadásáról dönt. A miniszter az igénynek megfelelően a Honvéd Vezérkar főnökének segítségével megtervezi a résztvevő egységek létszámát, felszereltségét, feladatait, majd végső döntéshozatalra megküldi a Kormánynak, mely kormányhatározatban dönt az egységek kivezényléséről (26/2002. (IV.12.) HM rendelet „a külföldi szolgálatba vezényeltekkel kapcsolatos személyügyi feladatokról és jogállásuk egyes kérdéseiről”, 2§(1).¹¹ Az egységek tagjait nyílt pályázat (pályázati felhívásra példa) útján toborozzák, melyben pontosan meghatározzák a kiválasztás kritériumait. Ebből is látszik, hogy a döntéshozatal milyen sok

¹¹ http://www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0200026.HM

szerv közreműködésével történik, ami lehetővé teszi a Kormány számára, hogy egy részletesen kidolgozott és átgondolt tervezet alapján tegyen eleget a NATO által megfogalmazott felkéréseknek.

ÖSSZEGZÉS

A fentebb leírtakkal összhangban tehát elmondható, hogy Magyarország afganisztáni szerepvállalása egyrészt a nemzetközi jogból eredő kötelezettsége, másrészt a globálisan alakuló biztonsági folyamatok következtében jól felfogott érdeke. Fontos hangsúlyozni, hogy hazánk nem egy önvédelmi jogát gyakorló állam támadó háborújában nyújt segítséget, hanem egy korábban lezárult fegyveres konfliktus utáni rendezésben, béketeremtésben vállal aktív szerepet. A békefenntartásban gazdasági erejéhez mérten vesz részt, és a missziókba olyan katonákat küld, akik pályáztak erre a feladatra. Az egységek felől hosszas, több állami szerv közreműködésével végzett előkészítés után dönt a Kormány, figyelembe véve a kötelezettség és a hazai teljesítőképesség összes körülményét.

Cikkemben arra tettem kísérletet, hogy a vonatkozó nemzetközi és hazai jogforrásokból kigyűjtsem azokat a rendelkezéseket, melyek indokolják hazánk afganisztáni szerepvállalását. Ez azonban természetesen még nem ad teljes mértékben választ arra, hogy miért is kell részt vennünk a nato akcióiban. Nem szabad elfelejteni, hogy a jog mellett a politikai érdekek és szűrők is egyaránt fontos szerepet játszanak a döntéshozatalban és a teljes kép csak ezek együttes vizsgálatával mutatható be. Jelen cikk, azonban terjedelmi okokból kifolyólag mellőzi a politikai oldal érveit, más elemzéseknek meghagyva annak részletes kifejtését.

CIKK

ÚJ ESZKÖZÖK AZ EURÓPAI UNIÓ NEMZETKÖZI SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI KÜZDELMÉBEN

Fábián Ádám

Az Európai Unió keretein belül megvalósult bel- és igazságügyi együttműködésben egyre nagyobb szerepet kap a nemzetközi szervezett bűnözés elleni küzdelem. Ennek a küzdelemnek a kibontakozását jelzi számos közösségi szintű technikai és intézményi megoldás. Az együttműködés elmélyülését segítik elő a tagállamok erőfeszítéseit támogató és összehangoló szervek, mint például az Europol, az Eurojust és a European Crime Prevention Network. Az különböző európai, integrált információs rendszerek (SIS, EIS, Eurodac, VIS) megalapozzák a szervezett bűnözés elleni hatékony küzdelmet. Az integráció szintjén eddig született cselekvési tervek nagy részére igaz, hogy habár komplex módon igyekeztek megközelíteni a nemzetközi szervezett bűnözés kérdését, a legtöbb esetben a már kialakult bűnözői tevékenységet jelölték meg célpontként, amely ellen az együttműködésből származó különböző előnyök kihasználásával vették fel a harcot. Az európai integráció szervezett bűnözés elleni küzdelmében új színpontot jelent Dél-Olaszország fejlesztése, amely részben a maffiától elkobzott pénzekből valósul meg. A fejlesztési, szegénységnyhítési politika a szervezett bűnözés kialakulásának okait célozza meg. A szervezett bűnözés a gazdasági fejlődés egyik legnagyobb akadálya Dél-Olaszországban, mivel bénítóan hat a termelékenységre, elriasztja a potenciális befektetőket; és ezzel hozzájárul a tartós munkanélküliség és a többgenerációs szegénység elmélyüléséhez, melynek hatására a legtöbben nem látnak más kiutat, mint az illegális tevékenységet. Ennek az ördögi körnek köszönhetően képes fenntartani a maffia évszázados uralmát a régióban. Az Európai Unió ezzel az új kezdeményezéssel igyekszik segíteni a helyi hatóságoknak a probléma orvoslásában. A szervezett bűnözés elleni küzdelem integráció szintjén

létrejött legfontosabb elemeinek bemutatása után e tanulmány kitér a bűnözés társadalmi kötődéseire a kritikai kriminológia alapelveit felhasználva. Ez utóbbira azért van szükség, mert elsősorban a szervezett bűnözés társadalmi kötődései jelentik azt a stratégiai környezetet, amely meghatározza az Unió eszközrendszerét.

Habár a szélesebb körben elterjedt nézet szerint a probléma kezelése saját állami prioritásoknak megfelelően történik a tagállamok részéről, az európai integráció nemzetközi szervezett bűnözés elleni küzdelmének csírái már az 1970-es években megjelentek. 1976 júniusában, Luxemburgban találkozott először a *Trevi Group*, amely egy elsősorban terrorizmus-ellenes kormányközi együttműködés volt a 12 tagállam kormánya az Európai Bizottság, illetve az Európai Parlament között. Tony Bunyan egy 1993-as tanulmányában kiemeli, hogy a Trevi Group harmadik csoportja kifejezetten a nemzetközi szervezett bűnözés súlyos formái ellen jött létre. Az Európai Unió nemzetközi szervezett bűnözés elleni küzdelmében a legfontosabb szerepet az Europol tölti be, nemcsak azért, mert egy a nemzeti egységek munkáját összefogó európai „rendőrségről” van szó, hanem egyúttal nemzeti politikákat kiértékelő, információs rendszereket létrehozó szervezetről is. A véglegesen 1998-ban ratifikált Konvenció felruhazza az Europolit az olyan súlyos bűncselekmények elleni küzdelem jogával, amelyeknél szervezett bűnözői struktúra alkalmazása valósul meg és két vagy több tagállamot is érint.

Az Európai Tanács 1999. október 15-16-i tampere-i találkozóján a tagállamok megállapodtak a szabadság, a biztonság és a jog térségének létrehozásáról. Ehhez mindenekelőtt az unió állampolgárainak és a bevándorlók jogainak védelmét, a jogharmonizációt, valamint a transzparencia és a demokratikus kontroll biztosítását tűzték ki célként. A tampere-i mérföldkövek közé tartozik még a szabadságot szintén fenyegető bűncselekmények elhárítása és a közösségi szintű összefogás a bűnszövetkezetek ellen. Szintén a szervezett bűnözés elleni összehangolt küzdelem motiválta a tagállamok ügyészeiből, bíráiból és magas rangú rendőrtisztjeiből álló Eurojust létrehozását. A szervezet egyik alapfeladata a szervezett bűnözéssel kapcsolatos nyomozás támogatása és az ítélelhozatal segítése ilyen ügyekben. A 2003-as Európai Biztonsági Stratégia szerint Európa elsődleges célpontja a szervezett bűnözésnek, amely inkább egy belső probléma, ugyanakkor rendelkezik külső dimenzióval is, mint például a határokon átnyúló kábítószer- és emberkereskedelem. A Stratégia kapcsolatba hozza a szervezett bűnözést

az államkudarc ('failed states') problémájával, valamint a terrorizmussal. A célkitűzések között szerepel a gyenge államok megsegítése és a demokrácia intézményeinek kiépüléséhez való hozzájárulás a Balkánon és Afganisztánban, mivel ezek a térségek az Európát fenyegető szervezett bűnözés forrásai. A tampere-i célokat meghaladni kívánó 2004-es Hágai Program 10 célkitűzése közül az egyik: a stratégiai koncepció fejlesztése a szervezett bűnözés elleni harcban. Ehhez a tagállamok rendfenntartó szerveinek együttműködését tartja elengedhetetlennek. Jelentős továbblépést jelentett a Prümi Szerződés, amelyet Belgium, Németország, Spanyolország, Franciaország, Luxemburg, Hollandia és Ausztria kötött meg. A szerződés alapja egy hatékonyabb információs rendszer létrehozása a terrorizmus, a határokon átnyúló bűnözés és az illegális bevándorlás elleni küzdelem segítésére. A szerződést egy 2008. júniusi határozat emelte a közösségi jog szintjére.

Korunk sok gondolkodója egyet ért abban, hogy a bűnözés és a szervezett bűnözés mai tendenciáit a kritikai kriminológia tételeivel lehet a legjobban leírni. A kritikai kriminológia alapjaiban definiálja újra a bűnözés és a társadalom kapcsolatait. John Lea 2004-ben megjelent "Crime as Governance" című írása összefoglalja azokat az alaptéziseket, amelyeket a kritikai kriminológia megcáfol. Az általános felfogás szerint a bűnözés inkább kivételes, mint normálisan előforduló jelenség, amely a társadalom perifériájára szorultak körében jelentős. A bűnözés lényege ezen felfogás szerint a társadalmi-gazdasági folyamatok átmeneti szétesése. A fenyegetést külső, társadalmon kívül létrejövő tényezőként ábrázolja. Ez a felfogás határozta meg az Európai Unió stratégiáját a szervezett bűnözés megelőzésében és az ellene való küzdelemben még az új évezred kezdetén is. Az Új Millenium kezdetére szóló 2000-es stratégia szerint ugyanis a szervezett bűnözés beszivárog a különböző társadalmi csoportokba. A kritikai kriminológia alaptézisei szerint – melyeket Larry S. Siegel mutat be Criminology című összefoglaló művében – a bűnözők nem a társadalmon kívül álló, beilleszkedni nem tudó emberek, hanem a társadalmi és gazdasági rendszer termékei, a bűnözés sajátos funkciót tölt be a társadalmi életben. Napjaink gazdasági válsága csak felerősíti azt a folyamatot, amelyben egyre inkább elmosódnak a bűnözés és a más kockázatos viselkedési formák közötti határok. A gazdasági bűnözés egyre inkább úgy működik, mint a szociális és gazdasági élet újraelosztó mechanizmusai. Gondoljunk csak arra, hogy latin-amerikai parasztok ezreinek jelent mindennapi megélhetést a kokaintermelés. Az ENSZ

Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatala által készített 2009-es jelentés szerint Közép-Ázsiában a szervezett bűnözésben való részvétel túlélési mechanizmust jelent az alsóbb rétegeknek. Ez jó példa arra, hogy a szervezett bűnözés a szegénység elleni szociális hálóként, gazdasági tényezőként jelenik meg. John Lea arra is felhívja a figyelmet, hogy fokozatosan elmosódnak a határok a szervezett bűnözés, a vállalati bűnözés és a törvényes vállalat között.

A bűnözésről alkotott változó felfogás, valamint a változó stratégiai környezet hatására az Európai Uniónak át kell értékelnie a szervezett bűnözés elleni küzdelemben használt eszközöket. Ennek korai megnyilvánulása volt az 1998-as, szervezett bűnözés megelőzésére született átfogó stratégia, amely hangsúlyozta, hogy a bűnszövetkezetek léte nemcsak igazságügyi és rendészeti, hanem társadalmi problémát is jelent, ezért fontos a munkanélküliség és a társadalomból való kirekesztődés elleni küzdelem, valamint a megfelelő oktatás a veszélyeztetett csoportoknak. Az Európai Unió regionális és strukturális politikájában is fokozott figyelmet kap a szervezett bűnözés okainak felszámolása, az Európai Regionális Fejlesztési Alap 2007-13 közötti költségvetéséből 64 millió euró áll rendelkezésre a maffiától elkobzott földek és ingatlanok újrahasznosítására, illetve átalakítására. A pénz háromnegyede azt a programot finanszírozza majd, melynek célja, hogy négy dél-olaszországi régió – Calabria, Campania, Puglia és Szicília – területén javítsa a biztonságot, és elősegítse a fejlesztést. Ezek a fejlesztések láthatóan nemcsak a szicíliai maffia, hanem a Camorra, a Sacra Corona Unita és a Ndrangheta bűnszövetkezetek területeit is érintik. Ezek az új kezdeményezések elvezethetnek egy társadalmi aspektusokat is figyelembe vevő szervezett bűnözés elleni stratégia kialakításához, amelyre most nagy szükség van, hiszen a gazdasági válság hatására a bűnszövetkezetek egyre erőszakosabban harcolnak eddig elfoglalt gazdasági-hatalmi pozícióik megtartásáért.

CIKK

MIÉRT NEM LESZ HÁBORÚ AZ ARKTISZÉRT?

Csányi Benedek

„Biztos vagyok benne, hogy az Arktisszal kapcsolatos problémák – köztük a kontinentális talapzat hovatartozásának kérdése – tárgyalásos úton, az együttműködés szellemében, a jelenlegi nemzetközi jogi kereteken belül megoldhatók.” – nyilatkozta Vlagyimir Putyin, Oroszország miniszterelnöke a szeptember közepén megrendezésre került, Arktisszal foglalkozó moszkvai konferencián. Válaszában egyértelműen visszautasította azokat a feltételezéseket, amelyek egy küszöbön álló háborút vizionálnak a Jeges-tenger térségében. Elemzésemben szeretném összefoglalni azokat a tényezőket, amelyek egyértelműen egy békés arktiszi jövőképet támasztják alá.

Az emlékezetes, 2007. évi orosz zászlókitűzési expedíció akkora port kavart a médiában, amely elég volt arra, hogy felhívja az emberek figyelmét az arktiszi éghajlatváltozásra és az államok megnövekedett térségbeli aktivitására. Az átlagos, jég csökkenéséről, vízszint emelkedéséről és a hőmérséklet növekedéséről szóló hírek talán már át sem lépték azt az ingerküszöböt, amelyet az átlagember fenntart a felé érkező információkkal kapcsolatban. Így sokak számára az arktiszi nyersanyagokért és területekért foggal-körömmel harcoló államok uralta „Arktisz-kép” maradhatott meg. Valójában az agresszívnek tűnő akció háttérében jelentős indokok voltak. Az akkor közelgő orosz elnökválasztás, az oroszok fejében még mindig élő, a Szovjetunió szétesésével járó területvesztések okozta trauma mind magyarázó okai lehettek az akciónak.

A Jeges-tenger térségében érdekelt, a szakirodalomban Arktiszi nyolccakként is emlegetett államok közé tartozik az Egyesült Államok, Kanada, Dánia (a speciális helyzetű Grönlanddal és Feröer-szigetekkel), Izland, Norvégia, Svédország és Oroszország. A nyolc állam közül hat tagja

a NATO-nak, közöttük igen valószínűtlen a fegyveres konfliktus kirobbanása. Finnország deklarálta semleges állam. Oroszországnak szintén nem érdeke a békés versengés helyett a fegyveres összetűzés. Nem szeretnék stratégiai fejtegetésekbe bocsátkozni, de mindenki számára egyértelmű, hogy az Arktisz és az ott található értékek nem jelentenek annyit, hogy akár egy NATO és Oroszország közötti konfliktust, vagy akár az egész észak-atlanti szervezetet felbomlásával fenyegető, tagállamok közötti háborút bárki is kirobbantana.

A katonai jelenlét fontos az arktiszi államok szempontjából. A jégtörők és a tengeralattjárók elengedhetetlenek, hogy az államok szuverén hatalomként a hidegebb hónapokban a jéggel borított területeiket is ellenőrzés alatt tartsák, emellett fontosak a kontinentális talapzat kutatásához és az expedíciókhoz is. A hadászati eszközök segítségével hatékonyabban lehet felügyelni a halászatot, a természet megóvása szempontjából is lényegesek, valamint adott esetben kutató-mentő (search and rescue – SAR) feladatokra is felhasználhatóak.

A jelenleg egyik állam felségterületéhez sem tartozó északi-sarki területek felosztására létezik nemzetközi jogi keret, ez is mindenképpen a háború ellen szól. Az ENSZ Tengerjogi Egyezménye (The United Nations Convention on the Law of the Sea) egyértelmű szabályokat fektetett le, amelyeket – habár az Egyesült Államok nem részese az Egyezménynek, mégis – minden arktiszi állam betart. Az ENSZ Kontinentális Talapzat Bizottságához (Commission on the Limits of the Continental Shelf) fordulhatnak az érdekelt felek területi követeléseikkel, természetesen megfelelő bizonyítékokkal alátámasztva azokat. 2008 májusában az öt leginkább érintett, part menti állam, Oroszország, Norvégia, Dánia, az Egyesült Államok és Kanada az Illulisati Nyilatkozatban megerősítette, hogy a nemzetközi jogi kereteket betartva rendezik vitáikat.

Az Északi-sark közvetlen közelében fekvő, vitatott területekhez (például Lomonoszov-hátság) és az idén sikeresen rendezett Barents-tengeri orosz-norvég határvitához képest a többi határvita esetében elmondhatjuk, hogy jelentőségük minimális. Az áprilisban egyértelművé vált, majd most szeptemberben véglegesen aláírt megállapodás egy 40 éves határvitát zárt le. A demarkációs egyezmény 175 ezer km²-es terület közös gazdasági hasznosításához nyújt megfelelő jogi alapot.

A térségben rejlő gazdasági lehetőségek közös kiaknázása nem tekinthető egyedülállónak. A terület szélsőséges környezeti jellemzői miatt különösen

nagy kockázattal jár az offshore lelőhelyek hasznosítása. A speciális technológiák – és természetesen a nagy tőkeigényű beruházások – miatt a térségben érdekelt cégek rá vannak utalva az együttműködésre. A korábban vitatott Barents-tengeri területekre is benyúló Stokman gázmező tökéletes példaként szolgál az együttműködés fontosságára. Oroszország saját tőkéből, megfelelő technikai alapok hiányában kénytelen volt külföldi befektetőket is bevonni a gázmező hasznosításához.

A jég olvadásával párhuzamosan fokozódó gazdasági tevékenység ráadásul kiemelt kockázattal jár az Arktisz kényes természeti egyensúlyára nézve. Az államok emiatt is rá vannak kényszerülve az együttműködésre, a halászati érdekekkel szoros kapcsolatban áll a környezet védelmét szem előtt tartó gazdasági hasznosítás. Az északi sarkkörtől északra fekvő területeken élő körülbelül 3,5-4 millió ember egyharmada őslakos, akiknek az életvitelét nagyon komolyan meghatározza a természeti környezet állapota. Mivel az arktiszi bioszféra egy nagy egységet alkot, ezért a gazdasági aktivitás okozta környezeti károk is befolyással lesznek az egész Jeges-tengerre, így az államok legésszerűbb magatartása az, ha a károk felszámolásában és megelőzésében egymást segítik. Az elemzés elején már említett nyilatkozatában Vlagyimir Putyin elmondta azt is, hogy Oroszország, mielőtt az ásványi kincsek kitermelésébe kezdene, „tavaszi nagytakarítást” tervez, a városok szemetét, a katonai bázisokat és repülőtereket is megtisztítják a szennyezésektől, valamint a befektetők segítségével és támogatásával nemzeti parkokat és természetvédelmi területeket állítanak fel. Úgy tűnik tehát, hogy a kormányzatok is érzékelik a környezet védelmének fontosságát (vagy a közvélemény nyomását).

A felemelkedőben lévő hajózási útvonalak kérdésében az összes eddig említett együttműködésre sarkalló indok jelen van. Az Északkeleti és az Északnyugati átjárót használni kívánó cégek esetében fontos a megbízhatóság és a stabilitás, valamint az egyértelműen lefektetett, mindenki számára azonos szabályozás. A környezetért aggódók számára lényeges, hogy az átjárókon keresztül lebonyolított szállítás biztonságos módon történjen, ezzel kapcsolatban felmerül a jégtörők szükségessége is. A kereskedelmi hajókat gyakran kísérő jégtörők fontos szerepet játszanak a katasztrófák megelőzésében.

A viták rendezésére és az együttműködésre számos fórum van, nemzetközi szabályozás létezik a különböző szektorokra és az egész Arktiszra nézve is. A korábban már említett Tengerjogi Egyezménytől, az ENSZ keretein belül

létrejött a halak védelme és ésszerű hasznosítása tárgyában létrejött egyezményen (UN Fish Stocks Agreement) át, a Nemzetközi Tengerészeti Szervezetig (IMO) az Arktisszal kapcsolatos különböző területeknek sok, nemzetközileg már szabályozott rendszere létezik. A legáltalánosabb és legjelentősebb egyeztetési és vitarendezési fórumnak az Arktiszi Tanács tekinthető, döntéseinek kikényszerítésére nincs semmilyen hivatalos jogköre. Az Arktiszon tehát több példát is találhatunk a nemzetközi együttműködésre.

Véleményem szerint nem lesz fegyveres konfliktus az arktiszi erőforrásokért, a számos ok közül a legfontosabb maga a tény, hogy még a teljesen jégmentes Jeges-tenger sem elegendő ahhoz, hogy a háború kirobbanásával járó hátrányokat ellensúlyozni tudják a konfliktus nyerteseként esetlegesen elérhető pozíciók. A speciális körülmények és tudás igénye miatt az államok szektorális együttműködései, vagy a különböző anyaországból származó vállalatok közös befektetései jobban megtérülnek, mint a kooperációtól elforduló magatartás.

FORRÁSOK

<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-11397671>

HEININEN, L., NICOL, H. N. (2007): The Importance of Northern Dimension Foreign Policies in the Geopolitics of the Circumpolar North. In: *Geopolitics*, 12:133–165, 2007.

http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/convention_overview_convention.htm

http://www.un.org/Depts/los/clcs_new/clcs_home.htm

http://www.oceanlaw.org/downloads/arctic/Ilulissat_Declaration.pdf

http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/08/16/think_again_the_arctic

<http://en.rian.ru/russia/20100915/160592559.html>

Európai Bizottság: http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/arctic_population_en.html

A terület éghajlata miatt speciális körülményekkel kell számolni az kármentesítés esetében: speciális felkészültségre van szükség például olajfoltok esetén – különleges nehézséget okozhat, ha egy olajfolt úszó jégtáblák közé kerül, ráadásul az olaj ilyen alacsony hőmérsékleten a szárazföldön sem párolog el és érthető okok miatt a permafroszt sem szívja fel. (ANDERSON, A. (2009): After the ice: life, death and geopolitics in the new Arctic. *Harper Collins Publishers*, New York. 212.o.)

<http://arctic.foreignpolicyblogs.com/2010/09/27/putin-calls-for-cooperation-at-arctic-conference-in-moscow/>

<http://www.daff.gov.au/fisheries/legal-arrangements/un-fishstocks>

<http://www.arctic.ru/international-cooperation>

CORVINUS KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

biztpol.corvinuembassy.com